Філологічні науки

УДК 821.111-4.09

**Чобанюк Ольга Тарасівна**

*студентка спеціальності 035 Філологія,*

*спеціалізації 035.041 Германські мови та література*

*(переклад включно), перша англійська*

*Карпатського національного університету імені Василя Стефаника*

**Chobaniuk Olha**

*Student of the*

*Vasyl Stefanyk Carpathian National University*

*ORCID: 0009-0000-5710-0465*

***Науковий керівник:***

**Тереховська Олена Володимирівна**

*кандидат філологічних наук, доцент*

*Карпатський національний університет імені Василя Стефаника*

*ORCID: 0000-0002-1915-5649*

DOI: https://doi.org/10.25313/2520-2057-2026-11-12187

# ОБРАЗ МИТЦЯ У ТВОРІ ДЖОНА ФАУЛЗА «АРІСТОС»: СВОБОДА, ТВОРЧІСТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ
# THE IMAGE OF THE ARTIST IN JOHN FOWLES'S THE ARISTOS: FREEDOM, CREATIVITY AND RESPONSIBILITY

***Анотація.*** *У статті досліджено особливості репрезентації митця у філософсько-есеїстичному творі Джона Фаулза «Арістос». Актуальність дослідження зумовлена необхідністю осмислення специфіки художнього суб'єкта в текстах, у яких традиційна фабула поступається*

*місцем інтелектуальній рефлексії. Метою статті є визначення способів формування образу митця та з'ясування його зв'язку з авторською концепцією творчості, індивідуальної свободи й моральної відповідальності. Матеріалом дослідження слугують фрагменти «Арістоса», зокрема передмова, вступ і висловлювання про свободу та мистецтво, розглянуті в контексті літературознавчих праць про творчість письменника й есеїстичну форму. Застосовано герменевтичний, структурно-семантичний та рецептивний підходи, а також контекстуальний аналіз. Установлено, що центральний суб'єкт висловлювання не має ознак традиційного романного персонажа, проте забезпечує смислову цілісність фрагментарної композиції. Запропоновано трактувати його як героя-дискурсанта, чия присутність реалізується через послідовність суджень, оцінок, афористичних формулювань і звернень до читача. Розмежовано біографічного автора та його текстову проєкцію, що дає змогу інтерпретувати твір як інтелектуальний автопортрет, а не документальну сповідь. Виявлено взаємозалежність творчої автономії та спротиву конформізму, проаналізовано діалогічну настанову письма й етичні межі авторського самоствердження. Особливу увагу приділено суперечності між декларативною відмовою від переконування та категоричністю окремих афоризмів. Доведено на рівні інтерпретації тексту, що свобода митця передбачає не тільки право на власне судження, а й визнання права адресата на незгоду. Водночас відкритість композиції не гарантує фактичної свободи рецепції, а створює текстові передумови для неї. Наукова новизна полягає в систематизації композиційного, світоглядного, комунікативного та етичного вимірів образу митця. Результати дослідження можуть бути використані для подальшого аналізу авторської саморепрезентації в інтелектуальній прозі Фаулза та зіставлення есеїстичного письма з його романною творчістю.*

***Ключові слова:*** *Джон Фаулз, «Арістос», образ митця, герой-дискурсант, есеїстика, свобода творчості, діалогічність.*

***Summary.*** *The article examines the representation of the artist in John Fowles's philosophical and essayistic work The Aristos. The relevance of the study arises from the need to explain the specificity of the literary subject in texts where intellectual reflection replaces conventional plot development. The purpose of the article is to identify the means through which the image of the artist is constructed and to clarify its relationship with the author's understanding of creativity, individual freedom, and moral responsibility. The material comprises selected passages from The Aristos, particularly the preface, introduction, and statements concerning freedom and art, considered alongside literary scholarship on Fowles and essayistic writing. The analysis employs hermeneutic, structural-semantic, reception-oriented, and contextual approaches. The study establishes that the central speaking subject lacks the conventional characteristics of a fictional protagonist but contributes to the semantic coherence of the fragmented composition. This subject is interpreted as a discursive protagonist whose textual presence emerges through judgments, evaluations, aphoristic formulations, and direct appeals to the reader. A distinction is drawn between the biographical author and his textual projection, making it possible to interpret the work as an intellectual self-portrait rather than a documentary confession. The analysis reveals the interdependence of creative autonomy and resistance to conformity, explores the dialogic orientation of the text, and identifies the ethical limits of authorial self-assertion. Particular attention is paid to the tension between the declared rejection of persuasion and the categorical tone of certain aphorisms. Within the proposed interpretation, artistic freedom entails both the right to independent judgment and recognition of the reader's right to disagree. Compositional openness, however, provides conditions for interpretive freedom rather than guaranteeing its actual*

*realization. The originality of the study lies in its systematic account of the compositional, philosophical, communicative, and ethical dimensions of the artist's image. The findings provide a basis for further research into authorial self-representation in Fowles's intellectual prose and comparative analysis of his essays and novels.*

***Key words:*** *John Fowles, The Aristos, image of the artist, discursive protagonist, essayistic writing, creative freedom, dialogism.*

**Вступ**. Проблема митця у творчості Джона Фаулза охоплює не лише питання художньої майстерності, а й способи самовизначення особистості, її ставлення до суспільства та можливості вільного судження. Особливе місце в цьому контексті посідає «Арістос», у якому авторська концепція мистецтва представлена через фрагментарне філософське письмо. Визначення цього твору як роману потребує застереження: відсутність розгорнутої фабули й системи персонажів наближує його до есеїстики. Тому категорія протагоніста використовується в статті функціонально, для позначення центрального суб'єкта висловлювання, а не традиційного героя художньої оповіді.

Теоретичними орієнтирами дослідження є праці М. Чобанюк (2015) про гуманістичну філософію творчого методу Фаулза, К. Сільман (2017) та Т. Шевченко (2019) про специфіку есеїстики, Н. Астрахан (2014) про інтерпретаційне моделювання літературного твору. Для осмислення авторської присутності важливою є праця С. Павличко (2001), а для розуміння співвідношення тексту й читацької активності – дослідження Р. Барта (2002). Праця Н. Ільїнської (2021) про подвійне кодування в «Колекціонері» дає порівняльний теоретичний орієнтир, хоча її висновки не можуть автоматично переноситися на інший за жанром твір.

Мета статті – розкрити образ митця в «Арістосі» через особливості організації авторського голосу, концепцію свободи творчості та характер

взаємодії з читачем. Завдання полягають у визначенні специфіки героя-дискурсанта, розмежуванні біографічного автора й текстового суб'єкта, аналізі опозиції творчості та конформізму, а також з'ясуванні етичного змісту діалогічної моделі письма.

**Матеріал і методи дослідження**. Матеріал становлять фрагменти англомовного тексту «Арістоса» (Fowles, 1970), наведені у вихідному дослідженні, та українська електронна версія твору.

**Результати та обговорення**. Своєрідність образної системи «Арістоса» насамперед полягає в тому, що в цьому творі майже неможливо говорити про героя у звичному для романної традиції розумінні. У тексті немає розгорнутого сюжету, зовнішньо окресленої біографії персонажа, системи вчинків, що поступово розкривали б характер, немає й звичного конфлікту, в якому герой виявляв би себе через взаємодію з іншими дійовими особами. Однак відсутність традиційного персонажа зовсім не означає відсутності героїчного центру твору. Навпаки, у «Арістосі» цей центр стає ще виразнішим, оскільки переноситься із площини подій у площину свідомості. Перед читачем постає не персонаж-учасник фабули, а персонаж-мислитель, персонаж-голос, персонаж-дискурсант, що існує передусім як носій рефлексії, оцінки, сумніву, інтелектуального вибору. Саме тому в межах цього твору доцільно говорити про формування особливого типу героя, у якому художня присутність забезпечується не дією, а мисленням.

Уже на початку книги Дж. Фаулз принципово окреслює цю модель самопрезентації. Автор прямо попереджає, що текст «написана у формі нотаток», причому така форма зумовлена не випадковістю чи стилістичним експериментом заради самого експерименту, а свідомим прагненням уникнути риторичного тиску на читача. Особливо важливою для розуміння образу героя є фраза: *«This is not a dialogue, but only one side of a dialogue. I state; you, if you wish, refute»* (Fowles, 1970). У цих словах зосереджено не

лише комунікативний принцип твору, а й внутрішню природу його центрального «я». Воно не претендує на статус абсолютного авторитету, однак і не зрікається власної позиції. Це «я» існує як активний мислячий суб'єкт, який не нав'язує готової істини, але й не ховається за нейтральною безособовістю. Унаслідок цього герой «Арістоса» формується як суб'єкт інтелектуальної відповідальності: він не розігрує роль безстороннього спостерігача, а говорить від себе, приймаючи ризик власного висловлювання.

У цьому сенсі форма нотаток є не лише композиційним прийомом, а й способом художнього моделювання особистості. Фрагментарність тут не руйнує цілісності героя, а створює її в новому типі. Якщо в класичному романі цілісність персонажа забезпечується біографічною лінією та причинно-наслідковим розвитком подій, то в «Арістосі» вона народжується з інтелектуальної послідовності. Читач сприймає героя не через опис його зовнішності чи психологічних станів, а через стійку логіку думки, через повторювані смислові опори, через незмінне повернення до тем свободи, ризику, індивідуальності, мистецтва, відповідальності. Саме тому фрагментованість цього тексту не є знаком розпаду особистості; радше вона виявляє інший спосіб її художнього існування. Як зауважує Сільман, есеїстична форма часто постає як перехідне жанрове утворення, в якому мислення стає не тлом, а головною подією твору (Сільман, 2017). В «Арістосі» ця закономірність виявляється максимально чітко: подією стає сам рух свідомості.

Показово, що герой-дискурсант у Фаулза не є абстрактним філософським голосом, повністю відірваним від індивідуального людського досвіду. Навпаки, його мислення постійно повертається до екзистенційно пережитого, до особисто вистражданого права говорити від себе. Саме тому ключовими для цього аналізу є авторські зізнання з передмови, де Дж. Фаулз наголошує: «Мій головний клопіт в «Арістосі» –

зберегти свободу індивідуальності на противагу всьому тому тиску-до-конформізму, який загрожує нашому століттю», а далі додає: «Я письменник, і я не хочу ніякого більшого обмеження свободи, ніж те, що я виражаю себе в друкованому слові» *«My chief concern, in The Aristos, is to preserve the freedom of the individual against all those pressures-to-conform that threaten our century»*; *«I am a writer; I want no more specific prison than that I express myself in printed words»* (Fowles, 1970). Ці слова важливі не лише як авторський коментар до книги, а і як ключ до прочитання центрального образу. Герой «Арістоса» постає саме як носій опору конформізму, як людина, для якої творчість є не прикрасою буття і не професійною роллю, а способом збереження внутрішньої свободи. Його мислення має виразно полемічний характер, бо воно спрямоване проти будь-яких зовнішніх ярликів, проти спроб звести людину до однієї функції, одного соціального статусу, одного жанрового означення.

Тут особливо виразно проступає зв'язок між образом героя і темою митця. У «Арістосі» митець осмислюється не просто як той, хто створює художні форми, а як той, хто чинить опір спрощенню людини. Саме тому герой твору втілює не лише інтелектуальну, а й етичну модель митця. Його роль полягає не в демонстрації власної винятковості, а в захисті людської складності, неоднозначності, непіддатності остаточному визначенню. У цьому аспекті Дж. Фаулз близький до тієї традиції осмислення митця, у якій художня діяльність пов'язується з утвердженням смислу всупереч хаотичності світу. Недаремно в самому тексті звучить промовиста думка: *«Poets are by their nature defenders of order and meaning»* (Fowles, 1970). Хоча ця теза сформульована пізніше й ширше стосується ролі поетів, вона допомагає точніше зрозуміти центральний образ твору: герой-дискурсант теж є захисником смислу, але не в нормативному чи дидактичному значенні, а в значенні постійного духовного зусилля називати світ, мислити

його і не дозволяти хаосу остаточно зруйнувати внутрішню форму людського існування.

Водночас образ цього героя не можна механічно ототожнювати з біографічним автором, хоча між ними безперечно існує тісний зв'язок. Сам Дж. Фаулз дає для такого прочитання вагомі підстави, коли згадує первісний підзаголовок книги – «Автопортрет в ідеях» – і визнає, що саме ця фраза, мабуть, найточніше виражала сутність твору. Проте одразу ж він вносить важливе уточнення: створений книгою образ уже згодом здається йому «досить далеким» від нього теперішнього (Фаулз, б. д.). Саме тут відкривається надзвичайно важливе для аналізу співвідношення автора і героя. З одного боку, текст справді має виразну автобіографічну основу, адже виростає з особистого досвіду, інтелектуального темпераменту, філософських зацікавлень письменника. З іншого боку, герой «Арістоса» не є тотожною копією емпіричного Фаулза. Це вже художньо й дискурсивно оформлений образ свідомості, своєрідна текстова проєкція автора, яка фіксує не всю його особистість, а певний стан, певний тип мислення, певну форму саморепрезентації.

Дж. Фаулз уже в передмові до книги формулює той світоглядний конфлікт, який у подальшому визначає образ героя і всю логіку твору. Він прямо пише, що його головний клопіт в «Арістосі» полягає в тому, щоб *«to preserve the freedom of the individual against all those pressures-to-conform that threaten our century»* (Fowles, 1970), а далі уточнює, що особливо небезпечним є саме прагнення суспільства навішувати на людину ярлики, зводити її до функції, професії або ролі, потрібної іншим. Цей фрагмент має принципове значення для розуміння фігури митця у творі. Ідеться не про абстрактне право бути «несхожим на інших», а про значно серйознішу річ – про боротьбу за повноту людського існування. Конформізм у «Арістосі» трактується не лише як соціальна покора, а як поступове звуження особистості, її перетворення на передбачуваний і зручний для колективу

елемент. На цьому тлі митець виявляється тією постаттю, яка чинить спротив редукції людини до спрощеної схеми. Творчість, таким чином, постає не як додаток до життя, а як форма самозахисту особистості від духовної стандартизації.

Водночас свобода в цьому творі не трактується як сваволя чи безмежне самоствердження. Дж. Фаулз послідовно наголошує на тому, що свобода завжди пов'язана з ризиком, а отже – з відповідальністю. У першому розділі книги він прямо зазначає: *«What we call suffering, death, disaster, misfortune, tragedy, we should call the price of freedom»* (Fowles, 1970). Це формулювання важливе не лише в онтологічному плані, а й у контексті теми митця. Творча свобода в «Арістосі» не ідеалізується як легкий привілей; вона мислиться як вибір, що вимагає мужності. Бути вільним означає бути незахищеним від помилки, сумніву, нерозуміння, але саме ця незахищеність робить особистість справді живою. Тому герой «Арістоса» репрезентує не комфортну модель творчої індивідуальності, а напружену, ризиковану, інколи навіть конфліктну форму духовного буття.

Із цією проблемою безпосередньо пов'язана і наступна характеристика героя – його інтелектуальна автономія. У тексті вона не просто декларується, а стає структурною ознакою самого висловлювання. Один із найважливіших пасажів передмови стосується того, що сучасна людина втратила *«our most fundamental human birthright: to have a self-made opinion on all that concerns us»* (Fowles, 1970). Ця теза є ключовою для розуміння героя «Арістоса», адже саме право на власну думку перетворюється в ньому на головну ознаку зрілої особистості. Інтелектуальна автономія тут означає не просто наявність індивідуальної позиції, а здатність виробити її самостійно, не перекладаючи відповідальність за світоглядні рішення на авторитети, інституції чи колективні ідеології.

Така модель особливо значуща в контексті постмодерної культури, яка нерідко характеризується скепсисом щодо остаточних істин і водночас множинністю голосів. Проте у Фаулза ця множинність не призводить до безвідповідального релятивізму. Його герой не претендує на абсолютну істину, але й не відмовляється від потреби судження. У цьому полягає специфіка його інтелектуальної автономії: він мислить не як носій незаперечної правди, а як людина, яка усвідомлює обмеженість будь-якого знання, однак не вважає це підставою для мовчання. Саме така позиція зближує «Арістос» із тією моделлю рефлексивного письма, де авторська свідомість не зникає, а проблематизує сама себе. У цьому сенсі спостереження Н. Ільїнської про фаулзівське «подвійне кодування» є продуктивним і для прочитання «Арістоса»: авторська позиція тут одночасно висловлюється і піддається внутрішньому випробуванню, залишаючись відкритою до співмислення, але не втрачаючи виразності (Ільїнська, 2021).

Не менш важливим у цьому підрозділі є питання про те, як саме Дж. Фаулз розуміє творчість. У «Арістосі» вона постає не стільки як результат, скільки як процес мислення, як спосіб вироблення сенсу в межах відкритого, незавершеного й принципово неповного знання про світ. Уже перший фрагмент «Вступу» задає цю логіку дуже чітко: *«The book you are about to begin is written in the form of notes. This is not laziness on my part, but an attempt to suppress all rhetoric, all persuasion through style»*; *«I do not want my ideas to be liked merely because they are likeably presented; I want them to be liked in themselves»* (Fowles, 1970). Ці слова виводять нас безпосередньо на розуміння творчості як мислення, а не як стилістичного самодостатнього ефекту. Для Фаулза справжній творчий акт починається там, де слово не зваблює зовнішньою красою задля маніпуляції, а намагається зберегти чесність стосовно самої думки.

Така естетика безпосередньо пов'язана з есеїстичною природою тексту. Есеїстичне письмо, як слушно зауважує Шевченко, ґрунтується на поєднанні індивідуального досвіду, рефлексії та відкритої форми, у якій думка не догматизується, а розгортається як процес живого осмислення (Шевченко, 2019). У «Арістосі» цей принцип реалізований максимально послідовно. Текст не приховує власної фрагментарності, не маскує неповноти, не прагне створити ілюзію остаточного завершення. У цьому полягає його художня чесність: думка тут існує як рух, а не як застиглий висновок. Саме тому образ героя-дискурсанта виявляється тісно пов'язаним із концепцією творчості як мислення. Він не просто «має» ідеї – він постійно перебуває в процесі їхнього народження, випробування й внутрішнього коригування.

Власне, цей принцип сформульований у самому тексті надзвичайно відкрито. Уже на початку книги Дж. Фаулз пише: *«This is not a dialogue, but only one side of a dialogue. I state; you, if you wish, refute»* (Fowles, 1970). На перший погляд, така формула може здатися парадоксальною, адже текст справді не має безпосередньої репліки співрозмовника. Однак саме в цьому й полягає його художньо-філософська стратегія: герой ініціює діалог, не маючи змоги замкнути його в межах тексту, а отже, переносить його завершення у свідомість читача. Твір не підміняє собою мислення адресата, а запускає його. Унаслідок цього читання «Арістоса» виявляється не споживанням готового змісту, а співучастю в процесі інтерпретації. Саме таке розуміння співвідношення тексту й читача добре узгоджується з уявленням про літературний твір як відкриту структуру, що оживає в процесі прочитання і не вичерпується самим авторським висловлюванням (Астрахан, 2014).

Особливо показовим у цьому контексті є ще один фрагмент «Вступу»: *«do not want my ideas to be liked merely because they are likeably presented; I want them to be liked in themselves»* (Fowles, 1970). Тут закладено дуже

важливе розуміння ролі читача. Якщо автор не прагне «зачарувати» стилем і не хоче, щоб форма стала засобом примусу, це означає, що читач розглядається як вільний суб'єкт судження, здатний реагувати на саму суть висловленого. Відтак художня комунікація в «Арістосі» звільняється від спокуси інтелектуальної маніпуляції. Це вже не риторична сцена, де сильніше слово підкорює слабшого слухача, а простір випробування смислу, де обидві сторони – і митець, і читач – опиняються перед необхідністю самостійного внутрішнього рішення. Саме така модель відповідає тій постмодерній зміні уявлень про текст, коли значення не передається односторонньо, а формується в полі взаємодії автора, структури твору й читацької свідомості (Барт, 2002).

Проблема відповідальності за інтерпретацію світу особливо важлива саме для «Арістоса», оскільки цей твір не просто описує реальність, а безпосередньо пропонує способи її осмислення. Коли герой говорить про свободу, хаос, ризик, індивідуальність, нерівність, смерть чи мистецтво, він тим самим формує певну оптику бачення. Отже, митець відповідає не лише за власне слово як естетичну форму, а й за той смисловий горизонт, який це слово відкриває або, навпаки, закриває. У цьому аспекті образ героя «Арістоса» має виразно екзистенційний характер: він постає як людина, що усвідомлює наслідки інтерпретації. Назвати щось – означає вже певним чином його визначити; дати світові смисл – означає взяти на себе частину відповідальності за нього. Саме тому фаулзівський митець так послідовно уникає догматизму: він розуміє, що завершена, примусова інтерпретація є формою духовного поневолення іншого.

Звідси випливає ще одна важлива риса етичного виміру образу митця – його відповідальність за свободу не лише власну, а й чужу. Герой «Арістоса» не нав'язує читачеві істину саме тому, що поважає його як вільного інтерпретатора. Це означає, що мистецька позиція у Фаулза включає в себе свідоме самообмеження: митець не має права остаточно

привласнювати світ, підміняти собою читача, закривати множинність значень у межах однієї авторської волі. Така етика письма є надзвичайно показовою. Вона свідчить про те, що свобода в «Арістосі» є не тільки темою, а й способом ставлення до іншої людини. І саме в цьому сенсі герой постає морально зрілим митцем: він мислить інтенсивно, сміливо і відверто, але не перетворює інтелектуальну силу на інструмент підкорення.

**Висновки.** У результаті аналізу встановлено, що образ митця в «Арістосі» формується на перетині композиційного, світоглядного, комунікативного та етичного вимірів. Композиційно його визначає постійна присутність мислячого суб'єкта, який забезпечує єдність фрагментарних нотаток. Світоглядний вимір представлений утвердженням індивідуальної свободи та спротивом конформізму. Комунікативний вимір виявляється в адресованості висловлювання читачеві, а етичний – у взаємозалежності свободи та відповідальності за слово.

Категорія героя-дискурсанта дозволяє описати специфіку центрального образу без необґрунтованого ототожнення його з традиційним персонажем або біографічним автором. Творчість постає як процес самостійного вироблення смислу, а інтелектуальний автопортрет – як текстова форма самоспостереження. Водночас свобода читача є не встановленим емпіричним результатом, а можливістю, яку передбачає комунікативна організація твору.

Перспективи подальших досліджень пов'язані зі зіставленням есеїстичної моделі митця з персонажами романів Дж. Фаулза, систематичним аналізом афористичних форм та вивченням рецепції «Арістоса». Окремого розгляду потребує співвідношення авторської критики конформізму з категоричністю самого філософського висловлювання.

## Література

1. Астрахан Н. Буття літературного твору: аналітичне та інтерпретаційне моделювання. Академвидав, 2014.

2. Барт Р. Від твору до тексту. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки XX ст. / за ред. М. Зубрицької. Літопис, 2002. С. 378–384.

3. Ільїнська Н. Роман Джона Фаулза «Колекціонер» у парадигмі «подвійного кодування». *Південний архів (філологічні науки).* 2021. Вип. 86. С. 45–52.

4. Кеба О. В. Творчість Джона Фаулза: моральний сенс художнього експерименту. *Editorial Board.* 2022. С. 234–240.

5. Павличко С. Джон Фаулз. Життя як магічний театр. *Зарубіжна література: дослідження та критичні статті.* Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001. С. 359–391.

6. Сільман К. В. Есеїстика як перехідне жанрове утворення: теоретичний аспект. *Наукові праці. Філологія. Літературознавство.* 2017. Т. 301, вип. 289.

7. Фаулз Дж. Арістос. *Бібліотека української та зарубіжної літератури.* URL: https://lib.com.ua/uk/book/aristos (дата звернення: 23.11.2026).

8. Чобанюк М. Джон Фаулз: гуманізм як філософія творчого методу. *Література в контексті культури : зб. наук. праць* / за ред. В. Гусєва та ін. Видавничий дім Дмитра Бураго, 2015. Вип. 26. С. 332–338.

9. Шевченко Т. Письменницька есеїстика: осмислення феномену. *Вісник Одеського національного університету. Філологія.* 2019. Т. 24, № 2 (20). С. 113–124.

10. Fowles J. *The Aristos.* Little, Brown and Company, 1970.

## References

1. Astrakhan, N. (2014). Buttia literaturnoho tvoru: Analitychne ta interpretatsiine modeliuvannia [The being of a literary work: Analytical and interpretive modelling]. Akademvydav. [in Ukrainian].

2. Barthes, R. (2002). Vid tvoru do tekstu [From work to text]. In M. Zubrytska (Ed.), Slovo. Znak. Dyskurs (pp. 378–384). Litopys. [in Ukrainian].

3. Ilinska, N. (2021). Roman Dzhona Faulza «Kolektsioner» u paradyhmi «podviinoho koduvannia» [John Fowles's The Collector in the paradigm of double coding]. Pivdennyi arkhiv (filolohichni nauky), 86, 45–52. [in Ukrainian].

4. Keba, O. V. (2022). Tvorchist Dzhona Faulza: Moralnyi sens khudozhnoho eksperymentu [John Fowles's works: The moral meaning of artistic experiment], 234–240. [in Ukrainian].

5. Pavlychko, S. (2001). Dzhon Faulz. Zhyttia yak mahichnyi teatr [John Fowles: Life as a magic theatre]. In Zarubizhna literatura (pp. 359–391). Osnovy. [in Ukrainian].

6. Silman, K. V. (2017). Eseistyka yak perekhidne zhanrove utvorennia: teoretychnyi aspekt [Essayistic writing as a transitional genre: A theoretical aspect]. Naukovi pratsi. Filolohiia. Literaturoznavstvo, 301(289). [in Ukrainian].

7. Fowles, J. (n.d.). Aristos [The Aristos]. https://lib.com.ua/uk/book/aristos [in Ukrainian].

8. Chobaniuk, M. (2015). Dzhon Faulz: humanizm yak filosofiia tvorchoho metodu [John Fowles: Humanism as a philosophy of creative method]. Literatura v konteksti kultury, 26, 332–338. [in Ukrainian].

9. Shevchenko, T. (2019). Pysmennytska eseistyka: osmyslennia fenomenu [Writers' essayistic writing: Understanding the phenomenon]. Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu. Filolohiia, 24(2), 113–124. [in Ukrainian].

10. Fowles, J. (1970). The Aristos. Little, Brown and Company.